

GENDER AKCIJSKI PLAN

GRADA MOSTARA

ZA PERIOD

2024- 2027.

godine

Mostar, septembar 2024. godine

Sadržaj

I. UVOD.....	3
II. PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA	6
PRAVNI OKVIR ZA IZRADU GENDER AKCIJSKOG PLANA GRADA MOSTARA	8
III. RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U GRADU MOSTARU.....	10
OSNOVNI PODACI	10
INSTITUCIONALNI MEHANIZAM ZA RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA GRADA MOSTARA.....	11
RODNO-ODGOVORNA ANALIZA BUDŽETA GRADA MOSTARA	12
STANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA U GRADU MOSTARU	14
Stanovništvo	14
Tržište rada	15
Obrazovanje.....	20
Nasilje nad ženama i nasilje u porodici	24
Javni život.....	26
IV. STRUKTURA GENDER AKCIJSKI PLANA GRADA MOSTARA	28
V. CILJEVI I AKTIVNOSTI GENDER AKCIJSKOG PLANA GRADA MOSTARA ZA PERIOD 2023. – 2027. GODINE.....	29
VI. MONITORING I EVALUACIJA GENDER AKCIJSKOG PLANA GRADA MOSTARA.....	41
VII. OSNOVNI POJMOVI I DEFINICIJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA.....	42

I UVOD

Gender akcijski plan (GAP) Grada Mostara je strateško-planski dokument Grada koji svojom implementacijom treba da potiče budući rast i razvoj zajednice, te unaprijedi ravnopravnost spolova u zajednici. Uvođenje principa ravnopravnosti spolova u razvojne politike, strategije, projekte i programe je od posebnog značaja na lokalnom nivou, jer je lokalni nivo vlasti najneposredniji i najbliži građanima/kama.

Ravnopravnost spolova predstavlja jednaka prava i slobode, vidljivost i zastupljenost žena i muškaraca u svim područjima javnog i privatnog života. Postizanje ravnopravnosti spolova je ključno za zaštitu fundamentalnih ljudskih prava, razvijanje demokratskog društva, poštivanje vladavine prava, te ekonomski rast i konkurentnost. Iako je vidljiv napredak Bosne i Hercegovine u oblasti ravnopravnosti spolova razlike su prisutne u mnogim područjima.

Gender akcijski plan Grada Mostara se odnosi na period od 2024. do 2027. godine i usklađen je sa odgovarajućim strateškim dokumentima i politikama koje se odnose na tematiku rodne ravnopravnosti i lokalnog razvoja, i to sa Zakonom o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine (2018.-2022.), kao i sa drugim strategijama na državnom, entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou.

Prema Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini obaveza svakog nivoa vlasti se sastoji od sljedećih segmenata:

- (a) analizu stanja spolova u određenoj oblasti;
- (b) implementaciju donesenih državnih politika kroz akcione planove za ravnopravnost spolova;
- (c) mjere za otklanjanje uočene neravnopravnosti spolova u određenoj oblasti.

Gender akcijski planovi na nivou jedinica lokalne samouprave su stoga najefikasniji način provođenja ove obaveze.

U skladu sa Statutom Grada Mostara utvrđeno je da:

„2. U obavljanju svojih zadataka, Grad će poštovati osnovna prava svakog pojedinca i konstitutivnih naroda zajedno sa Ostalim u skladu sa ustavima i zakonima, osigurati jednaka prava i promovisati jednake životne uslove svim stanovnicima uvažavajući njihov nacionalni, vjerski i kulturni identitet, i podsticati njihov miroljubivi suživot.“

Statut Grada Mostara je usvojen 2004. godine, a izmjene su objavljene 2009. i 2010. godine, međutim Statut i njegove izmjene nisu usklađeni sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH što se može utvrditi i na osnovu:

- Odredbe Statuta ne sadrže zabranu diskriminacije, kao niti jedan princip koji bi osigurao ravnopravnost spolova, zaštitu ljudskih prava i sloboda.
- Statut je napisan u samo jednom gramatičkom rodu – muškom rodu, odnosno nije pisan

gender jezikom.

- Statut ne sadrže odredbe kojima bi se regulisao način izbora vijećnika, članova komisija, organa Mjesnih zajednica i sl., a kojim bi se obezbijedila ravnopravna zastupljenost oba spola.
- Statut ne sadrži odredbe koje bi osigurale obavezu vođenja statističkih podataka i razvrstavanja podataka prema spolu.

Komisija za ravnopravnost spolova Gradskog vijeća Grada Mostara inicirala je izradu Gender akcijskog plana za period od 2024. do 2027. godine kao strateškog dokumenta za dosljedno provođenje statutarnih obaveza jer se njime osigurava koordinirano i usmjereno djelovanje kako Gradskih službi tako i Gradskog vijeća.

Pored toga, Grad Mostar je jedan od potpisnika Evropske Povelje o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou koja predviđa da će njene potpisnice, u skladu sa svojim nadležnostima *“priznati, poštovati i primjenjivati relevantna prava i principe ravnopravnosti između žena i muškaraca i boriti se protiv nepovoljnog položaja i diskriminacije na osnovu spola”* (Član 8.) Povelja priznaje jednako pravo žena i muškaraca da učestvuju u političkom i građanskom životu (Član 2. i 3.), kao i pravo žena da se njihova pitanja rješavaju ravnopravno, nepristrasno, pravedno i u prihvatljivom roku (Član 3.), te obavezuje potpisnice da provode niz koraka kojima će omogućiti ostvarivanje ovih prava u praksi.

Stoga je metodologija izrade Gender akcijskog plana Grada Mostara bazirana na pristupu Evropske povelja za ravnopravnost žena i muškaraca na lokalnom nivou kao i Priručniku za ostvarivanje ravnopravnosti spolova na lokalnom nivou koji je izdao Gender Centar Vlade FBiH.

Sam Gender akcijski plan za Grad Mostar je usklađen sa pristupom Strategije razvoja Grada Mostara za period 2022-2027. Vizija koja je definirana u Strategiji je: *„Mostar: globaliziran, kreativan, zelen, zaposlen, inkluzivan grad, grad zdravog i sigurnog djetinjstva, zadovoljnih ljudi i sretnih starosti“*.

Također, Strategijom razvoja je definisano da *„...Vodeća načela na kojima se zasniva planiranje lokalnog razvoja, a koja su poštovana i tijekom izrade Strategije razvoja, otvorena su metoda koordinacije, ravnopravnost spolova i jednake mogućnosti za sve građane, horizontalna i vertikalna koordinacija, partnerstvo, javnost i transparentnost.“*

Mjere u Strategiji razvoja koje se konkretno odnose na poboljšanje položaja žena i ravnopravnost spolova su definisane u vezi sa strateškim ciljem

„2. Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar“

i to:

Prioritet 2.3.

„Ublažiti trend demografskog starenja stanovništva, poboljšati stabilnost porodice i položaj mladih;

Gender akcijski plan Grada Mostara za period 2023 - 2027.

- *Mjera 2.3.1. Poticati natalitet i zaštitu porodica s djecom,*
- *Mjera 2.3.4 Promovirati toleranciju, nenasilje i rodnu ravnopravnost u porodici i društvu te razvijati programe socijalne uključenosti;*
- *Mjera 2.3.5. Unaprijediti uslove za razvoj i bavljenje sportom.“*

II Pravni i institucionalni okvir za ravnopravnost spolova

Ujedinjene nacije (UN) kao i države članice UN imaju, u skladu s Poveljom UN, obavezu da promoviraju prava čovjeka, dostojanstvo i vrijednost čovjekove ličnosti bez ikakve diskriminacije, što uključuje i zabranu diskriminacije na osnovi spola. Države članice su obavezne poštovati i promovirati ljudska prava i slobode kao osnove ekonomskog razvoja, mira i međunarodne sigurnosti.

Nastavljajući pravnu tradiciju bivše Jugoslavije, ove obaveze je preuzela Bosna i Hercegovina kao članica UN od 22. maja 1992. godine. Na nivou Ujedinjenih nacija najvažniji dokumenti iz oblasti ravnopravnosti spolova je Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena – CEDAW.

Ustav BiH garantira visok stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda jer sadrži 15 najvažnijih instrumenata za zaštitu ljudskih prava, među kojima je i CEDAW čime se BiH obavezuje da primjeni najviše međunarodno priznate standarde ljudskih prava.

Ravnopravnost spolova je osnovno pravo, zajednička vrijednost cijele Evropske unije, i predstavlja neophodan uslov za postizanje ciljeva Evropske unije koji se tiču razvoja, zapošljavanja i socijalne kohezije. Princip ravnopravnosti polova i jednakog tretmana i jednakih mogućnosti za žene i muškarce je jedan od osnovnih pravnih principa Evropske unije, sadržan u osnivačkom ugovoru, kao i u mnogim direktivama, koje su transpozicijom inkorporisane u unutrašnje zakonodavstvo država članica.

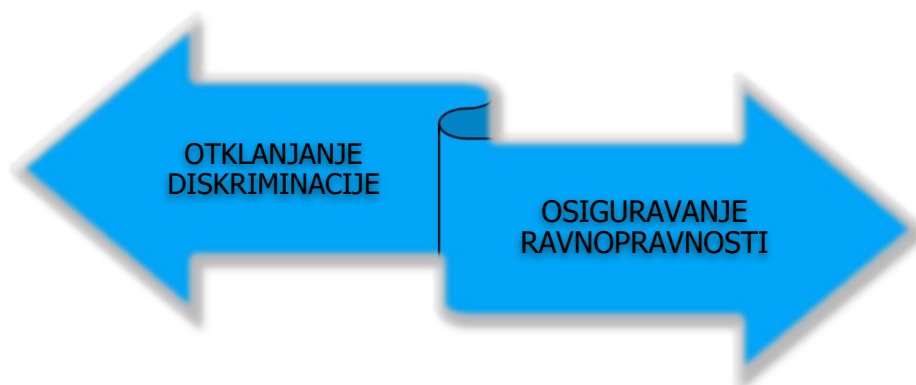
Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH¹ (ZoRS BiH) donešen je 2003. u BiH, a izmijenjen i dopunjen 2009., čime su pravni standardi ravnopravnost spolova utvrđeni Konvencijom o ukidanju svih oblika diskriminacije žena postali sastavni dio pravnog sistema BiH.

Zakon je najvažniji instrument za razvijanje svijesti o pitanjima ravnopravnosti spolova i uvođenje principa ravnopravnosti spolova u javne politike i propise. Ovaj zakon uređuje, promovira i štiti ravnopravnost spolova i zabranjuje diskriminaciju, te jamči jednake mogućnosti svim građanima/kama, kako u javnoj tako i u privatnoj sferi života.

Ciljevi Zakona u pogledu zabrane diskriminacije i osiguranja ravnopravnosti spolova su prikazani shematski:

---

¹ Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini – prečišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH” br. 32/10).

Pored toga, Zakon obavezuje sva državna tijela, na svim nivoima organizacije vlasti, i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravna lica s javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili grada ili nad čijim radom javni organ vrši kontrolu, da osiguraju i promoviraju ravnopravnu zastupljenost spolova u upravljanju, procesu odlučivanja i predstavljanju.

Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH je utvrđeno postojanje i obaveza uspostavljanja institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova. Ovo je izuzetno bitna pravna garancija, jer osigurava pravnu sigurnost institucija za ravnopravnost spolova. U skladu sa ZoRS BiH, ključni institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova su Agencija za ravnopravnost spolova BiH Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH i, na entitetskom nivou, Gender Centar Federacije BiH i Gender centar - Centar za jednakost i ravnopravnost polova Vlade Republike Srpske.

Agencija i entitetski gender centri su ključne institucije za kreiranje sveobuhvatnog, sistemskog i koordiniranog pristupa provođenju ZoRS-a. Agencija i gender centri također zaprimaju i obrađuju molbe, žalbe i predstavke osoba i grupa osoba u kojima se ukazuje na povrede nekog prava iz ZoRS BiH u skladu sa Jedinim pravilima za primanje i obrađivanje molbi, žalbi i predstavki osoba i grupa osoba („Službeni glasnik BiH“ broj 72/11). Agencija i gender centri pružaju stručnu podršku drugim institucijama u procesu provođenja obaveza iz ZoRS-a.

Mreža institucionalnih mehanizama za gender pitanja u BiH obuhvata i zakonodavnu i izvršnu vlast na svim nivoima vlasti. Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Parlamentarne skupštine BiH, komisije za ravnopravnost spolova Doma naroda i Zastupničkog doma Parlamenta Federacije BiH, te Odbor jednakih mogućnosti Narodne skupštine Republike Srpske su aktivne i održavaju redovne sjednice, uključujući i tematske sjednice.

Osnovane su komisije za ravnopravnost spolova kantonalnih skupština u Federaciji BiH, a na lokalnom nivou djeluju komisije u okviru općinskih vijeća/skupština opština u skoro svim gradovima u BiH. Oko 30% lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini je razvilo i/ili usvojilo i implementiralo lokalne akcijske planove za ravnopravnost spolova.

Kako bi se osigurala dosljedna implementacija Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH 2006. godine usvojen je prvi Gender akcijski plan u BiH (GAP BiH) („Službeni glasnik BiH, broj 41/09) za period 2006 -2011, kao prvi strateški dokument za uvođenje principa ravnopravnosti spolova u sve oblasti javnog i privatnog života (eng. *gender mainstreaming*). Drugi GAP BiH usvojen je 2013. godine („Službeni glasnik BiH“, broj 98/13) za period 2013 -2017, a nakon toga i GAP BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 89/18) za period od 2018 – 2022. godine. GAP je strateški dokument koji sadrži strateške ciljeve, koji definišu prioritetne oblasti djelovanja, te programe i mjere za ostvarivanje tih ciljeva. Jedna od prioritetnih oblasti je rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima.

Cilj GAP BiH je da usmjeri resorna ministarstva i druge institucije u radu na uključivanju principa ravnopravnosti spolova u skladu sa članom 24. Zakona o ravnopravnosti spolova BiH, koji propisuje obaveze nadležnih institucija na svim nivoima vlasti u BiH. Na osnovu GAP BiH-a, institucije BiH donose godišnje operativne planove koji omogućavaju sistemsko i koordinirano djelovanje u procesu *gender minstreaming-a* u institucijama.

Pored GAP BiH, doneseni su i sprovode se i druge, sektorske, javne politike i strategije na nivou države i entiteta, koje doprinose uvođenju principa ravnopravnosti spolova u specifične prioritetne oblasti (nasilje na osnovu spola, rod i sigurnost, unapređenje položaja žena na selu, rodno odgovorno budžetiranje). Na nivou države usvojen je treći po redu Akcioni plan za implementaciju Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325 „Žene, mir i sigurnost“ u BiH za period 2018-2022. godine, kao i Okvirna Strategija za provedbu Konvencije Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici za period 2015-2018 godine („Službeni glasnik BiH“, broj 75/15).

Pravni okvir za izradu Gender akcijskog plana Grada Mostara

Uzimajući u obzir strukturu i ustavom određenu podjelu nadležnosti između različitih nivoa vlasti u BiH, donošenjem Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, Bosna i Hercegovina se odlučila da osigura mrežu institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na svim nivoima vlasti te je utvrđena obaveza svih nivoa vlasti da aktivno djeluju za ravnopravnost spolova i otklanjanje diskriminacije na osnovu spola. Ova obaveza je utvrđena u članu 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH koji glasi:

Član 24.

(1) Organi vlasti na državnom i entitetskom nivou, kantonalni organi i organi jedinica lokalne samouprave, pravne osobe sa javnim ovlaštenjima. pravne osobe u većinskom vlasništvu države, u okviru svojih nadležnosti, dužni su poduzeti sve odgovarajuće i potrebne mjere radi provođenja odredbi propisanih ovim Zakonom i Gender akcijskog planom Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na:

a) donošenje programa mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima

i na svim nivoima vlasti;

- b) donošenje novih ili izmjenu i dopunu postojećih zakona i drugih propisa radi usklađivanja sa odredbama ovog Zakona i međunarodnim standardima za ravnopravnost spolova;*
  - c) provođenje aktivnosti i mjera Gender akcijskog plana Bosne i Hercegovine kroz redovne programe rada uz osiguranje budžetskih sredstava;*
  - d) osiguranje prikupljanja, vođenja, analize i prikazivanja statističkih podataka razvrstanih po spolu;*
- (2) Sastavni dio programa mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima uključuje, ali se ne ograničava na:*
- a) analizu stanja spolova u određenoj oblasti;*
  - b) implementaciju donesenih državnih politika kroz akcione planove za ravnopravnost spolova;*
  - c) mjere za otklanjanje uočene neravnopravnosti spolova u određenoj oblasti.*
- (3) Nadležni zakonodavni, izvršni i organi uprave svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini obavezni su osnovati odgovarajuće institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova koji će provoditi Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, koordinirati realizaciju programskih ciljeva iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine i osigurati provođenje međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.*
- (4) Nadležni državni, entitetski i kantonalni organi vlasti, kao i organi jedinica lokalne samouprave dužni su sve propise i druge akte iz svoje nadležnosti prije upućivanja u zakonsku proceduru dostaviti na mišljenje institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova radi usaglašavanja sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.*

Upravo je ovaj član Zakona o ravnopravnosti spolova osnovni pravni osnov za donošenje Gender akcijskog plana Grada Mostara budući da se donošenjem ovog akcionog plana osigurava dosljednu primjenu ovog Zakona, ali i drugih obaveza grada u pogledu ravnopravnosti spolova. To je također slučaj i sa Gender akcijskog planom Bosne i Hercegovine koji prepoznaje značaj djelovanja i ulogu lokalnih vlasti kada je u pitanju postizanje ravnopravnosti spolova. Kao nosioci odgovornosti, a u skladu s nadležnostima lokalnih vlasti, tijela jedinica lokalne samouprave su prepoznati u Strateškom cilju 1. zajedno sa tijelima odnosno institucijama Kantona, Federacije BiH kao i institucija BiH.

Strateški cilj 1. je izuzetno važan za kreiranje svih aktivnosti lokalnih zajednica jer prepoznaje ključne prioritete u oblasti ravnopravnosti spolova kao i ciljeve koji bi se trebali postići do kraja provođenja Gender akcijskog plana BiH. Na taj način dat je prioritetni okvir djelovanja i lokalnih zajednica i ovih šest prioriteta bi trebao biti osnov svih programa mjera koje se donose na lokalnom nivou.

III Ravnopravnost spolova u Gradu Mostaru

Za potrebe analize stanja ravnopravnosti spolova u Gradu Mostaru izvršeno je prikupljanje i analiza dostupnih informacija i podataka što predstavlja i prvi korak u smislu člana 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

Analiza stanja ravnopravnosti spolova je sagledana iz ugla ravnopravnosti spolova što omogućava utvrđivanje oblasti u kojima eventualno postoji diskriminacije ili nejednakosti u pristupu pravima, koristima i resursima između žena i muškaraca, djevojčica i dječaka po pojedinim oblastima. Pored toga ovaj pristup omogućuje da se istraže uzroci takvog stanja kao i da ukaže na to kako se oni mogu promijeniti jer daje osnovu na kojoj će se temeljiti akcioni plan.

Za potrebe ove analize prikupljeni su sljedeći podaci:

1. statistički podaci od strane Zavoda za statistiku,
2. administrativni podaci od strane gradskih organa i službi,
3. urađena je analiza ključnih propisa i dokumenata Grada;
4. korištene su druga istraživanja i studije te stručna mišljenja.

Ovaj pristup je omogućio:

1. da ukaže na prioritete i ključne ciljeve koje je potrebno ostvariti i
2. da omogući utvrđivanje trenutnog stanja (ne)ravnopravnosti spolova kao i da utvrdi način na koji će se promjene mjeriti.

Osnovni podaci

Grad Mostar je smješten na jugu Bosne i Hercegovine, u središnjem dijelu Hercegovine, na obalama rijeke Neretve, i predstavlja kulturno i gospodarsko središte Hercegovine. Mostra je jedan od 9 gradova i upravno središte Hercegovačko-neretvanskog kantona/županije. Stari most u Mostaru i Stari grad se nalaze na popisu zaštićene kulturne baštine UNESCOa. Grad Mostar zauzima površinu od 1,165 km² i može se opisati kao čvorište sjeverne, zapadne i istočne Hercegovine.

Prema Popisu iz 2013. godine u Gradu Mostaru je bilo 105797 stanovnika (3% od broja stanovnika BiH i 4,8% od broja stanovnika Federacije BiH), od čega je 51210 stanovnika muškog spola i 54587 ženskog spola. Prosječna starost stanovnika u urbanim sredinama iznosila je 40,2 godina, a u ruralnim 39,4 godina. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku², sredinom 2022. godine u Gradu Mostaru je bilo ukupno 103948 stanovnika i to 50232 osoba muškog spola i 53716 osoba ženskog spola, sa gustom naseljenosti od 88,5 stanovnika/km². U odnosu na 2013. godinu, broj stanovnika u Gradu Mostaru se smanjio za 1,75%, a u odnosu na 2017. godinu 1,39%. Procenat smanjenja broja stanovnika nešto manji

---

² Federalni zavod za statistiku, Statistički bilten, Demografska statistika 2022., 2023. godine.

je kod osoba ženskog spola (1,33% u odnosu na 2017. godinu), u odnosu na smanjenje broj osoba muškog spola (1,46% u odnosu na 2017. godinu). Udio radno sposobnog stanovništva iznosi 66,6%. Prema dostupnim podacima evidentno je da se broj radno sposobnog stanovništva, odnosno stanovništva starosne strukture od 15 do 64. godine smanjuje, a prema procjenama trend smanjenja će se i nastaviti. U odnosu na 2017. godinu, broj stanovnika starosti od 0-14 godina je smanjen za 0,46%, a od 15-64 godina za 2,35%. U starosnoj kategoriji stanovnika od 65 i više godina je porastao 2,82%.

U Gradu Mostaru je 60 naseljenih mjesta, odnosno 43 mjesne zajednice koje građanima omogućavaju da aktivno učestvuju u svim zbivanjima na području grada.

Na osnovu indikatora koje prikuplja Federalni zavod za programiranje razvoja za 2022. godinu, kao što su BDP po glavi stanovnika i ukupni indeks razvijenosti grad, Grad Mostar je prvi po razvijenosti u Hercegovačko-neretvanskom kantonu (deveti u F BiH) i spada u II kategoriju prema indeksu razvijenosti u Federaciji BiH. Ukupan broj registriranih poslovnih subjekata na području grada je 10323 (broj poslovnih subjekata na 1000 stanovnika u 2022. godini je 99,3), a analiza registriranih pravnih lica po standardnoj klasifikaciji djelatnosti³ ukazuje na to da se većina ekonomske aktivnosti na području Grada Mostara odvija u oblasti trgovine na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala, a potom u sektoru ostalih uslužnim djelatnostima i djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo). Najveći broj obrta je registriran upravo u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo).

Institucionalni mehanizam za ravnopravnosti spolova Grada Mostara

U skladu sa svojom nadležnosti, Komisija ravnopravnost spolova predstavlja institucionalnih mehanizam za ravnopravnost spolova Gradskog vijeća koji ima nadležnosti koje su predviđene članom 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH. Pored općih nadležnosti u pogledu promocije i zaštite ljudskih prava i sloboda Komisija za ravnopravnost spolova bi trebala biti izričito nadležna za praćenje i promoviranje ravnopravne zastupljenosti spolova na nivou lokalne zajednice kao i ostvarivanje saradnje sa nevladinim organizacijama koje se bave pitanjem ravnopravnosti spolova i saradnje sa Gender centrima odnosno Gender Centrom Vlade FBiH i Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, međutim podaci o obavezama i aktivnostima Komisije za ravnopravnosti spolova nisu dostupni.

Gender akcioni plan Grada Mostara predstavlja optimalno rješenje za otklanjanje nedostataka, kao instrument za usmjereno i koordinirano djelovanje svih gradskih organa i službi za ravnopravnost spolova. U ovom procesu Komisija bi imala primarnu ulogu nadzora nad provođenjem akcionog plana što će biti obrazloženo u dijelu koji se odnosi na oblast monitoringa i evaluacije. Budući da je ovo nova uloga Komisije potrebno je uložiti vrijeme i resurse da se osiguraju neophodni kapaciteti gradskih službi da se preuzme ova uloga. Pored

---

³ Hercegovačko-neretvanski kanton u brojkama 2022., Federalni zavod za statistiku, 2023. godina

toga potrebno je osigurati i jačanje kapaciteta općinskih službi kako bi u potpunosti preuzele svoje uloge u pogledu kako provođenja aktivnosti Gender akcionog plana tako i provođenja redovnih analiza stanja ravnopravnosti spolova.

Rodno-odgovorna analiza budžeta Grada Mostara

Razvojni budžet omogućava da se kroz uvođenje rodno odgovornog planiranja i programiranja osigura da se dostupnim sredstvima utiče na sve razvojne ciljeve tako i na (ne)ravnopravnost spolova.

Budžet Grada Mostara za 2023. godinu iznosi 129.000.000,00KM i objavljen je u Službenom glasniku Grada Mostara 30. marta 2023. godine. Tabela su prikazani podaci iz Budžeta za 2022. i 2023. godinu prema službama, odnosno pozicijama:

	2022.	2023.
Služba za kulturu	4.099.624 KM	4.379.900 KM
Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport	8.278.040 KM	9.258.290 KM
Služba za socijalne i stambene poslove, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice	6.335.065 KM	6.840.970 KM
Služba za zaštitu prava branilaca i njihovih porodica	448.000 KM	435.000 KM
Sufinansiranje projekata sa Gender agencijom F BiH	5.000 KM	5.000 KM
Transferi za nevladine organizacije – za socijalnu zaštitu	303.880 KM	360.450 KM
Transferi za ustanove socijalne i zdravstvene zaštite	2.988.963 KM	3.501.480 KM
Jednokratna pomoć za rođenje djeteta	450.000 KM	450.000 KM

U nacrtu Budžeta Grada Mostara za 2024. godinu planiran je niz aktivnosti koji se može dovesti u direktnu vezu sa ovim Gender akcionim planom. To se posebno odnosi na aktivnosti liniju: Izdaci za tekuće poslovanje za predškolski odgoj u iznosu od 4.010.780 KM kojim se finansira 5 predškolskih ustanova. U smislu povećanja obuhvata djece predškolskim odgojem u Budžetu za 2024. godinu je uvedena i subvencija smještaja djece u vrtiće kojima Grad nije vlasnik u iznosu od 500.000 KM. nacrt Budžeta također predviđa i sredstva implementaciju Gender akcionog plana za 2024 godinu u iznosu od 10.000 KM. U oblasti socijalne zaštite planirana je i podrška porodicama sa djecom u pogledu jednokratne pomoći za rođenje djeteta u iznosu od 450.000 KM te sredstva djelovanje Dječjeg doma Mostar 362.150 KM i Centra za posebne potrebe "Los Rosales" 125.180 KM.

Navedeni programi ne ukazuju na činjenicu da li je procesu izrade budžeta prethodila određena

analiza potreba oba spola. Rodno odgovorno budžetiranje ne podrazumijeva različite budžetske linije za žene ili muškarce već osiguravanje da žene i muškarci imaju jednake koristi od budžeta te da njihove različite potrebe zadovolje.

Pored toga sasvim je jasno da i svi drugi razvojni programi imaju ili mogu imati uticaja na ravnopravnost spolova. Međutim, bez podataka o tome kako se kreiraju prioriteta u okviru navedenih programa nije moguće utvrditi da li oni zaista imaju taj uticaj. Ako se na primjer uzmu u obzir podaci u oblasti zaposlenosti/nezaposlenosti prema kojima je u strukturi nezaposlenih 4,73% više nezaposlenih osoba ženskog spola onda bi grantovi u okviru Programa aktivne politike zapošljavanja trebali da odgovore na te razlike. Trenutno informacije o tome do koje mjere ovaj program odgovara na ovo stanje ne postoje.

I pored ovih nalaza jasno je da će biti potrebno jačati kapacitete nadležnih općinskih službi da u procesu planiranja svih programa i aktivnosti pa tako i budžeta analiziraju stanje u svojoj oblasti te da u odnosu na utvrđeno stanje utvrde mjere kojima će se osigurati da Grad kroz svoje programe utiče na (ne)ravnopravnost spolova.

Stanje ravnopravnosti spolova u Gradu Mostaru

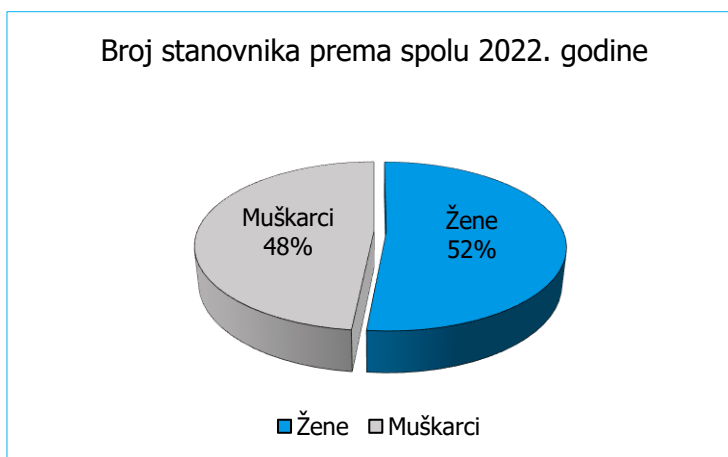
Za potrebu izrade ovog Gender akcijski plana prikupljeni su dostupni podaci koji su razvrstani po spolu. U tu svrhu prikupljeni su statistički podaci koji su dostavljeni od strane Federalnog zavoda za statistiku, Centralne izborne komisije BiH te su korišteni i administrativni podaci kojima raspolaže Grad Mostar. Pored toga izvršena je analiza javno dostupnih podataka o stanju ravnopravnosti spolova u Gradu Mostaru. Svi podaci su analizirani iz ugla ravnopravnosti spolova te su interpretirani u odnosu na trendove (ne)ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.

Oblasti za utvrđivanje stanje ravnopravnosti spolova su bazirani na prioritetima koji su prepoznati u Gender akcionom planu Bosne i Hercegovini i to:

- Rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima
- Obrazovanje, nauka, kultura i sport
- Socijalna zaštita
- Sprečavanje i suzbijanje nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici kao i trgovinu ljudima
- Javni život i donošenje odluka

Stanovništvo

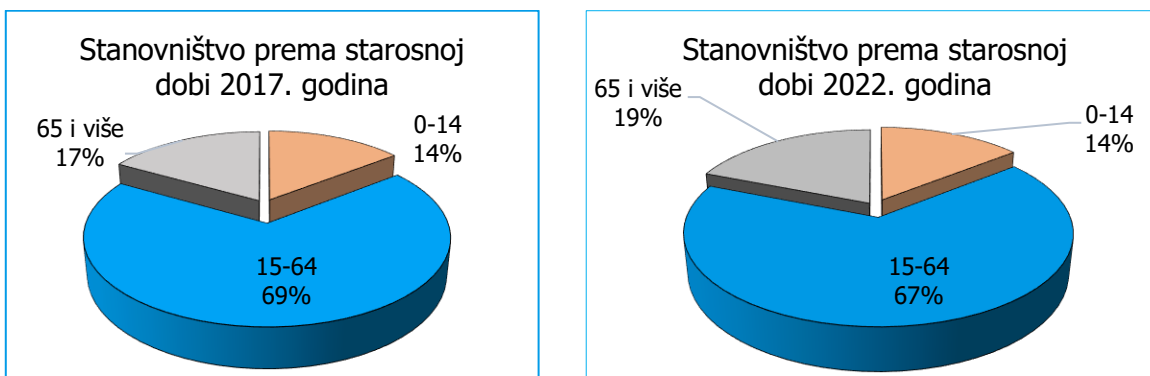
Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, u 2022. godini, u Gradu Mostaru je bilo 51,68% osoba ženskog spola i 48,32% osoba muškog spola. Razlika od 3,35% je veća od razlike koja postoji kada se sagledaju isti podaci na nivou BiH i koja iznosi 1,8%.

Izvor: Federalnog zavoda za statistiku, Statistički bilten, Demografska statistika 2022.

Ukoliko se posmatraju dobne skupine stanovništva u periodu od 2017. do 2021. godine, može se zaključiti da se povećalo učešće stanovništva iznad 65 godina starosti i to za 2,82%. Stanovništvo u dobnoj skupini do 14 godina starosti bilježi blagi pad i to od 0,46%, dok se učešće stanovništva u dobnoj skupini od 15 do 64 godine starosti smanjilo za 2,35%. Ovaj podatak je zabrinjavajući ukoliko se uzme u obzir da je upravo stanovništvo u dobnoj skupini

od 15 do 64 godine starosti radno sposobno stanovništvo.

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Hercegovačko-neretvanski kanton u brojkama, 2022.

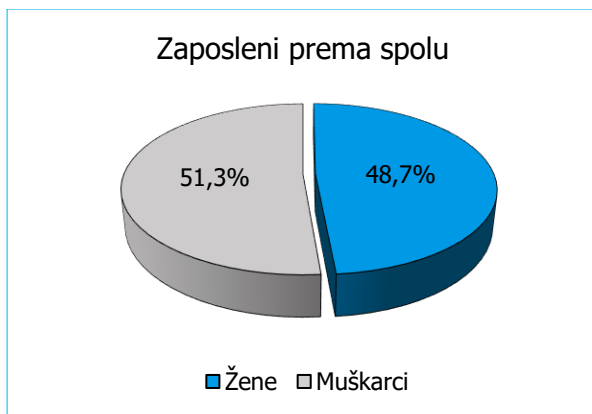
Podaci o stanovništvu po starosnim grupama i spolu nisu dostupni nakon 2017. godine. Ukoliko se posmatraju dostupni podaci iz 2017. godine, može se izvesti zaključak da je broj dječaka i od 0-14 za 3,33% veći u odnosu na broj djevojčica, dok je u svim drugim starosnim grupama više osoba ženskog spola, a najveća razlika je u starosnoj grupi od 65 i više godina starosti gdje je osoba ženskog spola bilo 19,94% više. Uzrok ovih razlika u korist osoba ženskog spola se mogu naći u činjenici da je životni vijek i očekivani životni vijek veći za osobe ženskog spola. Trenutni očekivani životni vijek za osobe ženskog spola je za 5 godina duži od očekivanog životnog vijeka za osobe muškog spola.

Tržište rada

Ravnopravno učešće žena i muškaraca na tržištu rada je jedan od preduslova za postizanje ciljeva ravnopravnosti spolova.

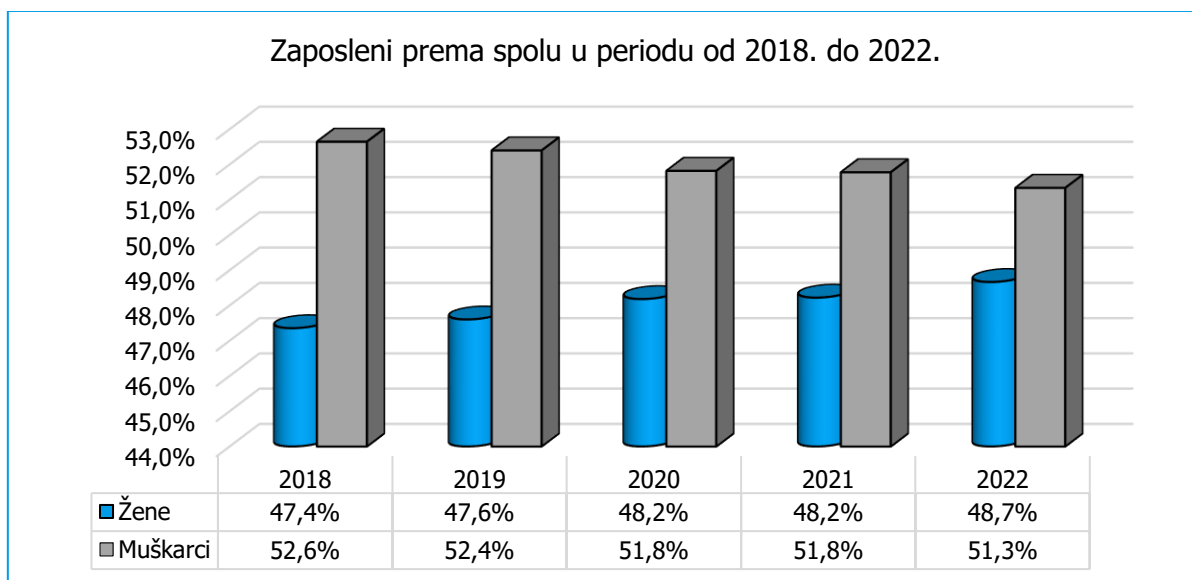
U BiH, u svim različitim dobnim skupinama, prihodovnim razredima i lokacijama, muškarci više od žena učestvuju u radnoj snazi. Učešće žena u radnoj snazi u BiH je značajno niže nego što bi se moglo očekivati i trenutno je jedno od najnižih u Evropi. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, na području Grada Mostara u toku 2022. godine 67% stanovništva je bilo radno sposobno. Zaposlenih je bilo 33883, a nezaposlenih 13467 što u odnosu na radno sposobno stanovništvo iznosi 49% zaposlenih i 19% nezaposlenih⁴.

⁴ Socioekonomski pokazatelji po općinama F BiH 2022.

Prema dostupnim podacima, u strukturi zaposlenih je više osoba muškog spola i to među zaposlenim 3%. Ukoliko se posmatraju podaci o broju zaposlenih prema spolu u periodu od 2018. do 2022. godine, može se primjetiti da se razlika između broja zaposlenih osoba muškog i ženskog spola smanjuje.

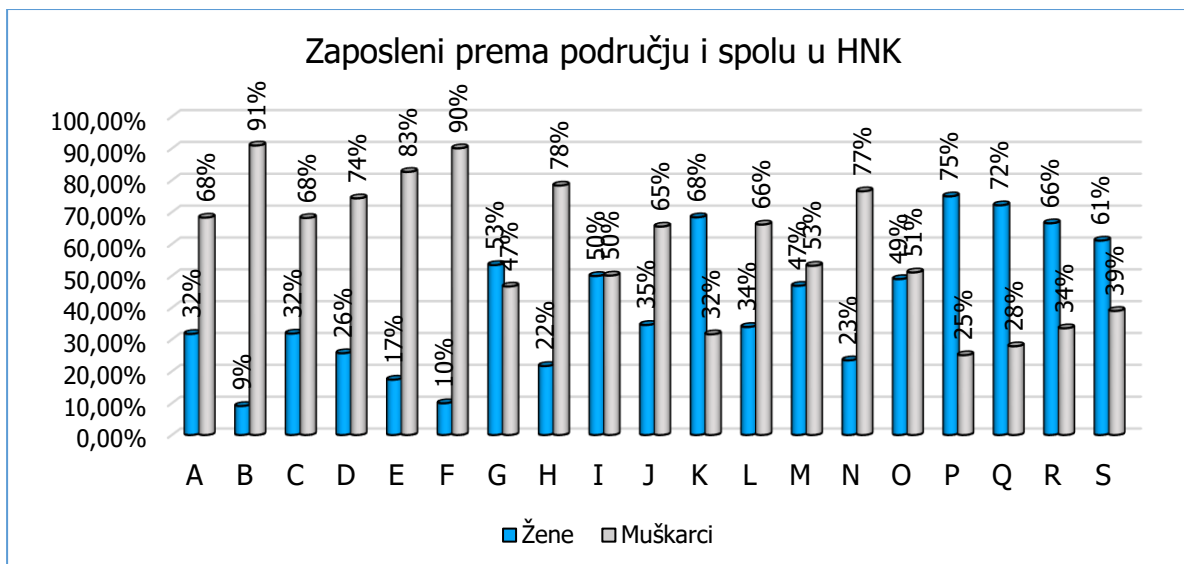
Izvor: Federalni zavod za statistiku, Zaposlenost, nezaposlenost i plaće, 2022.

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Zaposlenost, nezaposlenost i plaće, 2022.

Najveći broj zaposlenih u Kantonu je u oblasti Trgovine na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (19,65%), u oblasti Prerađivačke industrije (14,28%), a potom u Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite, (10,11%) i Obrazovanja (9,54%) i Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje (9,62%). U strukturi zaposlenih, osobe ženskog spola su u odnosu na svoje kolege više prisutne u oblastima Trgovine na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala, Obrazovanja, Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite, Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja, Ostalih uslužnih djelatnosti i Umjetnosti i zabave, na osnovu čega se može zaključiti da su osobe ženskog spola više zastupljene u procentu zaposlenih sa visokom i srednjom stručnom spremom dok su u svim drugim oblastima više prisutne osobe muškog spola. Ta razlika se može opravdati i činjenicom da su u obrazovnoj strukturi dječaci prisutniji u usmjerenom obrazovanju.

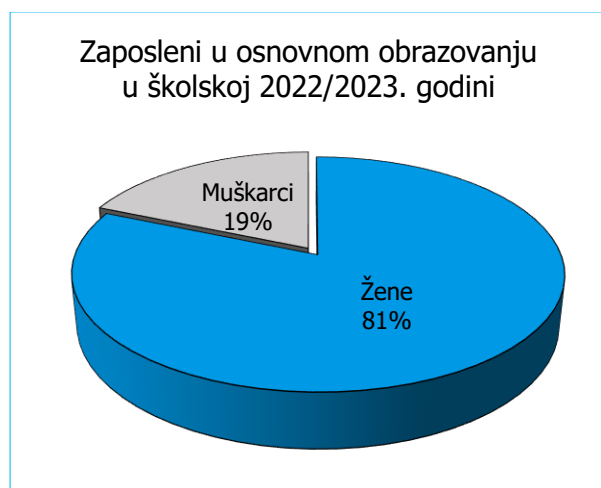

	Oblasti
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov
B	Vađenje ruda i kamena
C	Prerađivačka industrija
D	Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
E	Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša
F	Građevinarstvo
G	Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala
H	Prijevoz i skladištenje
I	Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)
J	Informacije i komunikacije
K	Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
L	Poslovanje nekretninama
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
O	Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje
P	Obrazovanje
Q	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite
R	Umjetnost, zabava i rekreacija
S	Ostale uslužne djelatnosti

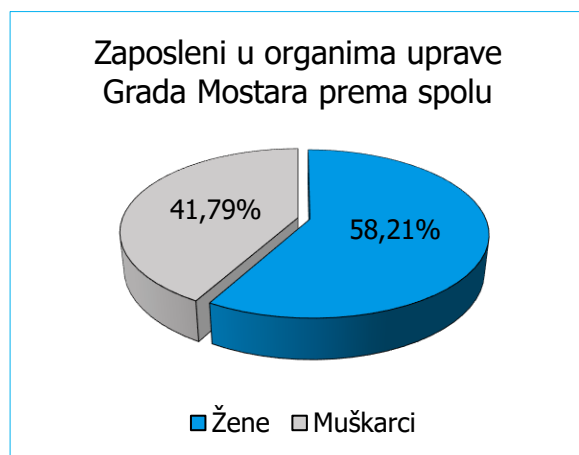
Izvor: Federalni zavod za statistiku, Zaposlenost, nezaposlenost i plaće u Federaciji BiH po kantonima i gradovima, 2022.

Jedan od razloga se može pronaći i u rodnoj segregaciji tržišta rada koja predstavlja raspodjelu žena i muškaraca prilikom zapošljavanja u određene sektore, tj. djelatnosti ili grupe djelatnosti. Kada se analizira pregled glavnih djelatnosti poslovnih subjekata registrovanih na području grada može se zaključiti da je većina subjekata aktivna upravo u uslužnim djelatnostima, a manje u industriji. 58% poslovnih subjekata u Gradu Mostaru je registrovano u oblastima Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala, Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo), Ostale uslužne djelatnosti gdje su plaće iznad prosječne, dok je oko 16% registrovanih u industrijskim oblastima.

Osobe ženskog spola čine većinu nastavnog osoblja u osnovnim i srednjim školama, što pokazuje tendenciju profiliranja žena za ovu vrstu zanimanja u većoj mjeri nego muškaraca.

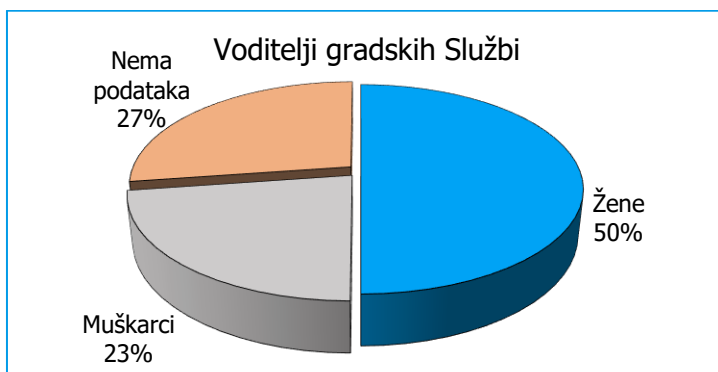
Izvor: Federalni zavod za statistiku, Hercegovačko-neretvanski kanton u brojkama 2023.

Izvor: Administrativni podaci Grada Mostara

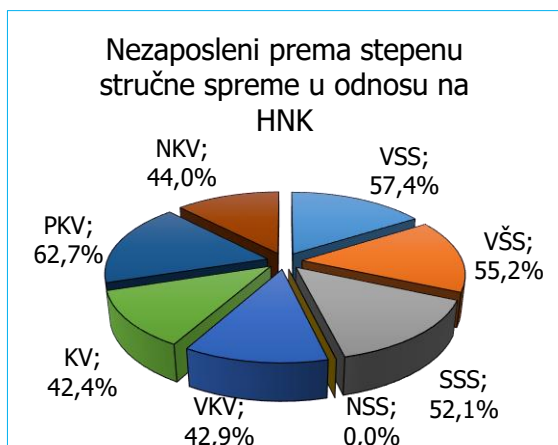
U organima uprave Grada Mostara je 524 zaposlenih, od čega je Gradske službe Grada Mostara su organizovane u 5 Odjela. U tri odjela, načelnici su osobe muškog spola, dok je samo u jednom načelnica osoba ženskog spola. Slično se može zaključiti i ako se pogledaju dostupni podaci o zaposlenosti u strukturi općinskih službi. Od 22 radna mjesta voditelja službi, 50% je osoba ženskog spola, a 22,7% osoba muškog spola (za 6 službi nema dostupnih podataka).

Sekretar Grada Mostara je također osoba ženskog spola.

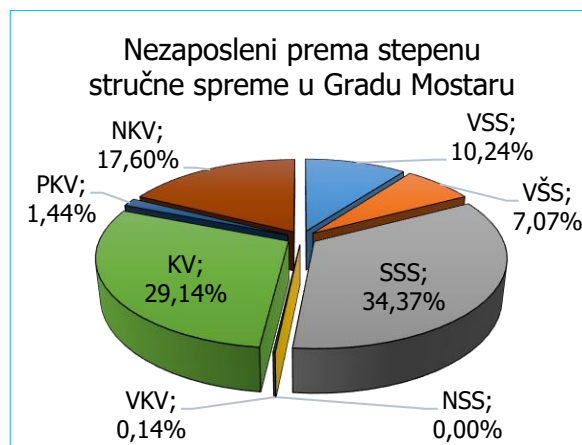

Izvor: Web stranice Grada Mostara

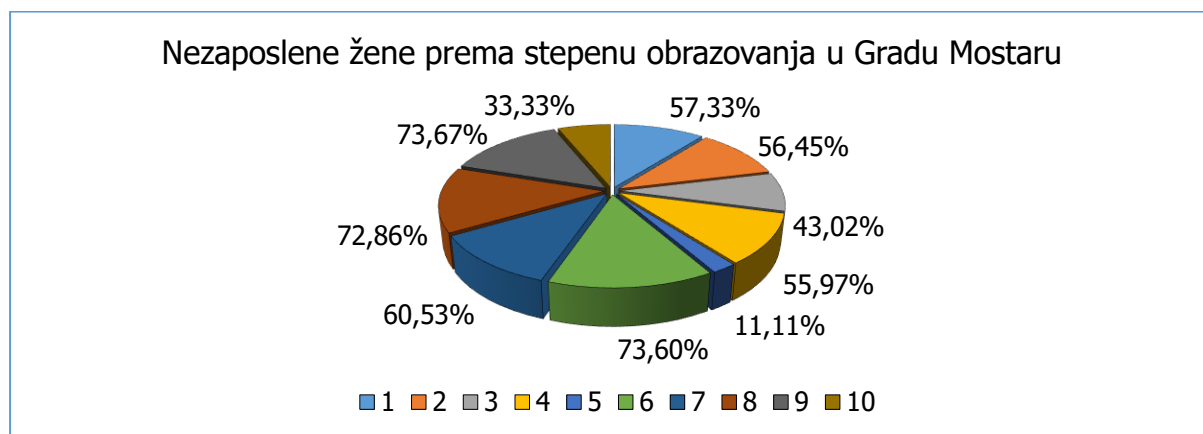
Od ukupnog broja nezaposlenih u HNK, u Gradu Mostaru je njih 48%, što odgovara i procentu nezaposlenih osoba ženskog spola u Gradu Mostaru u odnosu na HNK. Najveći broj nezaposlenih osoba je sa srednjom stručnom spremom, a potom KV i NKV, dok je postotak nezaposlenih osoba ženskog spola u ovim kategorijama je 55,3%, 43,2% i 58,2% respektivno.

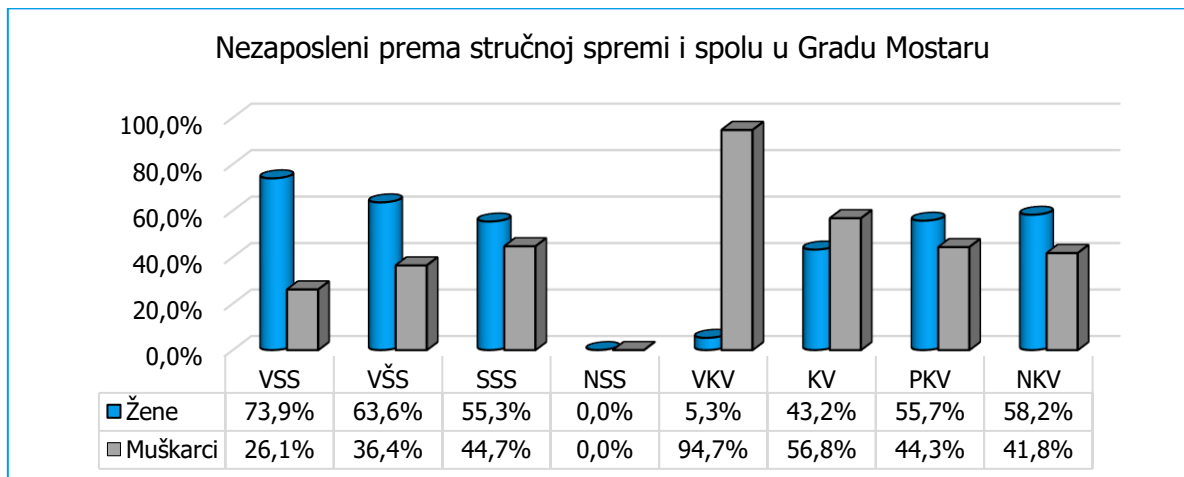
Izvor: Federalni zavod za statistiku, Hercegovačko-neretvanski kanton u brojkama 2023.

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2022.

Izvor: Administrativni podaci Grada Mostara

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama F BiH 2022.

Obrazovanje

Obrazovanje je jedan od najvažnijih elemenata u postizanju ravnopravnosti spolova, a posebno u vremenu kada postoji potreba za kontinuiranim obrazovanjem i stručnim usavršavanjem nezavisno od dobi. U BiH i dalje postoje rodne razlike u obrazovanju u smislu odabira područja studiranja, kao i razlika u stopama završavanja srednjih škola, upisnosti na fakultete, te završavanje istih.

Predškolsko obrazovanje

Podaci o polaznicima obaveznog programa predškolskog obrazovanja djece za Grad Mostar nisu dostupni. Dostupni podaci za BiH govore da je samo oko 17% djece obuhvaćeno predškolskim odgojem, da samo 50% djece pohađa obavezni predškolski program pred polazak u osnovnu školu. Prema tim podacima BiH je na zadnjem mjestu u Evropi. Pored činjenice da je predškolski odgoj jedan od temelja za uspjeh u nastavku obrazovanja i temelj razvoja svake osobe uključivanje djece u vrtiće je jedan od preduslova za uključivanje roditelja na tržište rada. To se posebno odnosi na majke djece kojima se, u skladu sa trenutnim društvenim okolnostima, povjerava briga o djeci.

Prema podacima administrativnim podacima Grada Mostara, na području grada su 20 predškolske ustanove koje pohađa 2164 djece.

Izvor: Administrativni podaci Grada Mostara

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, u 2021. godini, broj predškolskih ustanova je iznosio 19 (12 javnih i 7 privatnih), dok je broj djece bio 1461 od čega je bilo 51,33% dječaka i 48,67% djevojčica. U školskoj 2021/2022. godini, 209 djece nije primljeno u predškolske ustanove zbog popunjenosti kapaciteta⁵.

Vlastima Grada Mostara i Hercegovačko-neretvanskog kantona je upućena inicijativa za obezbjeđivanje besplatnog predškolskog obrazovanja, međutim nema podataka da li je inicijativa usvojena, ali je dostupan podatak da je za sufinansiranje smještaja djece iz socijalno ugroženih porodica u vrtiće u Budžetu za 2023. godinu planirano 20.000 KM.

Također, u Budžetu za 2023. godinu Grada Mostara, za investicijsko održavanje i opremanje objekata predškolskog obrazovanja te nabavke opreme planirana su sredstva u iznos od 105.000KM.

Osnovno obrazovanje

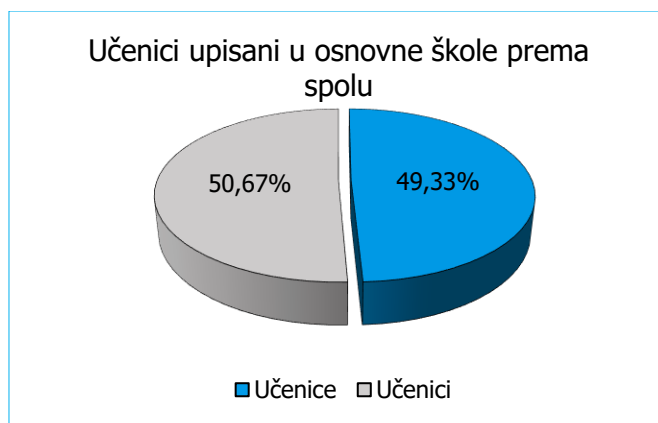
U školskoj 2022/2023. godini na području Grada Mostara je bilo 27 osnovnih škola od čega su 22 redovne osnovne škole, dvije škole su za učenike sa teškoćama u razvoju, dvije muzičke osnovne škole i jedna međunarodna osnovna škola.

Broj učenika upisanih u osnovne škole u školskoj 2022/2023. godini je nešto veći u odnosu na prethodne godine.

Trenutno je razlika između broja dječaka i djevojčica koji su upisani u osnovno obrazovanje vrlo mala, i iznosi 1,34% u korist dječaka.

---

⁵ Predškolsko obrazovanje 2021. Federalni zavod za statistiku, 2022. godine.

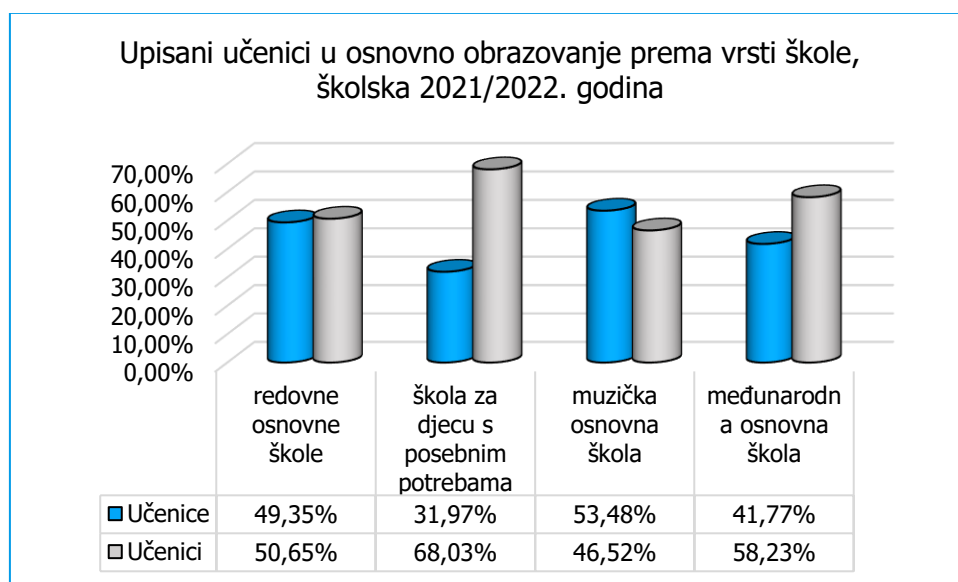

Izvor: Administrativni podaci Grada Mostara

Razvojne potrebe u pogledu školske infrastrukture uključuju potrebu izgradnje fiskulturne sale za devet škola koje je nemaju, potrebu opremanja knjižnice za dvije škole gdje nedostaju te potrebu osuvremenjavanja škola informatičkim kabinetima i suvremenim učilima. Na nekim od školskih objekata izvršene su mjere energijske učinkovitosti u cilju otopljanja i ostvarivanja energijskih ušteda, ali u idućem razdoblju potrebno je te mjere provesti na svim objektima.⁶

Općenito gledano u BiH postoji rodni paritet u osnovnom obrazovanju što potvrđuju i ovi podaci.

Iako ne postoje podaci za Grad Mostar, Romkinje u BiH imaju značajno lošije obrazovne rezultate u odnosu na dječake romske nacionalnosti jer skoro 80% Romkinja ne završi čak ni osnovnu školu dok većina dječaka završi školu.

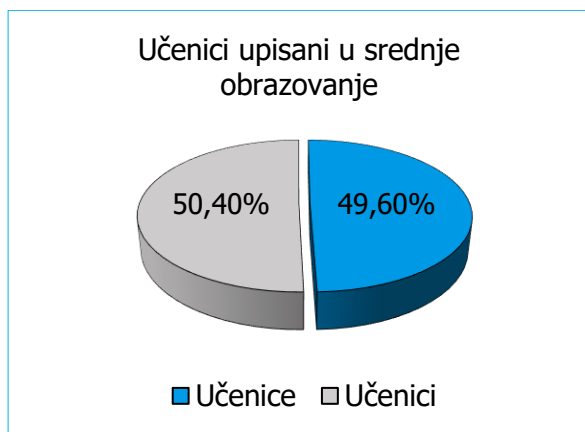
Izvor: Administrativni podaci Grada Mostara

⁶ Strategija razvoja Grada Mostara za period 2022-2027.

U Budžetu Grada Mostara za 2023. godinu planirana su sredstva za osnovno obrazovanje na poziciji *Transferi za osnovno obrazovanje* u iznosu 4.599.288,00 KM.

Srednje obrazovanje

Na području Grada Mostara su 22 srednje škole u kojima se školuje 4581 učenika od čega je 49,60% učenica.

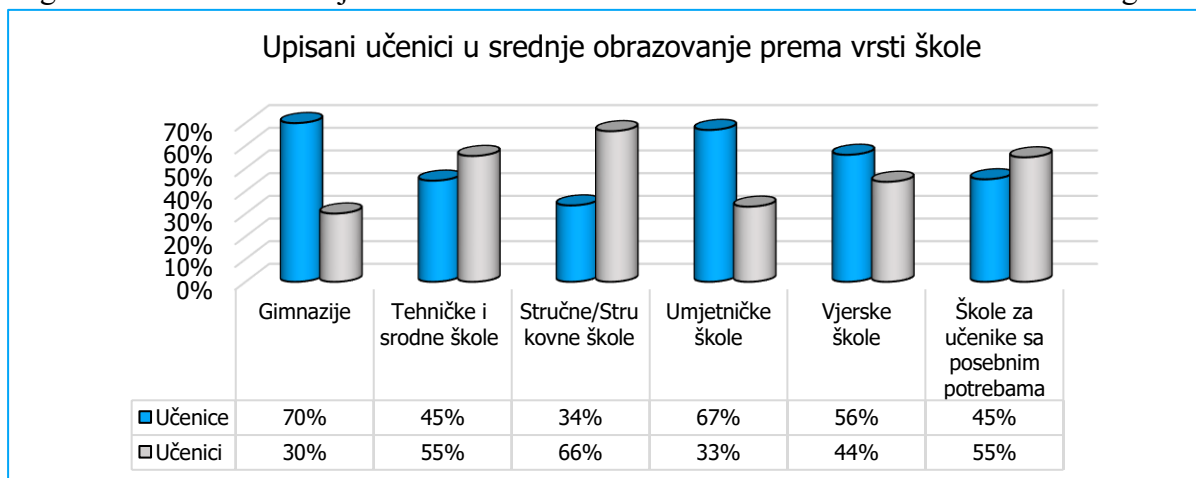

Podaci pokazuju da je u Gradu Mostaru skoro isti broj djevojčica i dječaka koji su upisali srednje obrazovanje. Za čitavu BiH stopa prelaska u srednju školu iznosi 98,2 za učenike i 95,6 za učenice te je ovaj podatak (ako je tačan) zabrinjavajući i potrebno je istražiti uzroke kako bi se na adekvatan način odgovorilo na ovaj problem.

Izvor: Administrativni podaci Grada Mostara

U BiH postoje izrazite razlike zastupljenosti muškaraca i žena unutar određenih kategorija srednjeg obrazovanja. Djevojčice dominiraju u strukturi učenika u gimnazijama dok dječaci dominiraju u strukturi učenika u usmjerenim zanimanjima. Ovakve razlike u profiliranju zanimanja između žena i muškaraca direktno utiču i na stanje na tržištu rada i daljem školovanju.

Na osnovu podataka Federalnog zavoda za statistiku, u Gradu Mostaru, u školskoj 2021/2021. godini je u svim školama upisano više učenica od učenika, sem u stručnim/strukovnim školama i tehničkim i srodnim školama u kojima je upisano 33% i 11% respektivno više učenika što odgovara dosadašnjem trendu u Bosni i Hercegovini.

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Hercegovačko-neretvanski kanton u brojkama, 2022.

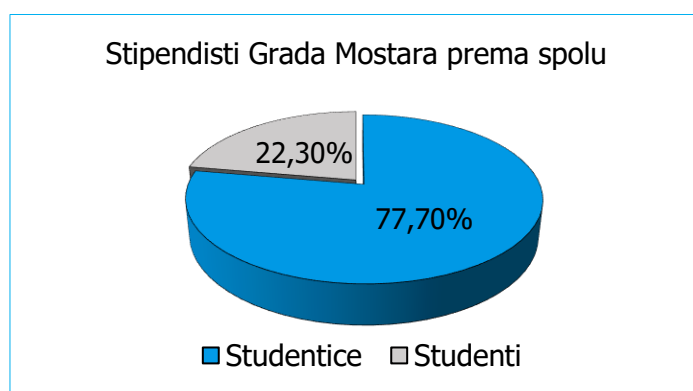
Na razini srednjeg obrazovanja zatečeno stanje u infrastrukturnom smislu vrlo je slično kao i

na razini osnovnog obrazovanja (nedovoljna opremljenost sportskim dvoranama, knjižnicama i informatičkom opremom) te je i ovdje, također, potrebno provesti mjere energijske učinkovitosti na još 11 objekata.⁷

Grad Mostar dodjeljuje stipendije studentima na osnovu raspisanog Javnog konkursa za dodjelu stipendija studentima i to:

- za deficitarna zanimanja
- na temelju rezultata u učenju
- na temelju obiteljskog standarda i otežanih uvjeta života
- studentima uspješnim sportašima

Prema dostavljenim podacima, može se utvrditi da je 77,70% stipendija dodjeljeno osobama ženskog spola.

Izvor: Administrativni podaci Grada Mostara

Prema podacima iz Budžeta Grada Mostara, u 2022. godini za Stipendije studentima i učenicima je izdvojeno 315.000KM, dok je za 2023. predviđeno 300.000KM.

Nasilje nad ženama i nasilje u porodici

Nasilje nad ženama i nasilje u porodici, kao jedan od najvećih izazova bosanskohercegovačkog društva, problem je koji je odnedavno izašao iz privatne u javnu sferu. Ipak nasilje nad ženama i nasilje u porodici je i dalje jedan od najtežih oblika kršenja prava žena. Prema Studiji o rasprostranjenosti i karakteristikama nasilja prema ženama u BiH prema nalazima istraživanja, više od polovine žena doživjelo je bar neki oblik nasilja nakon što je navršilo 15 godina. Najšire je rasprostranjeno nasilje koje nad ženama vrše njihovi sadašnji ili bivši partneri, jer su oni počinioci u 71,5% slučajeva. U cjelini gledano, sfera intimnih partnerskih i porodičnih odnosa daleko je veći izvor opasnosti od nasilja za žene nego što je to šira zajednica. Ova Studija je analizirala iskustva osoba ženskog spola u pogledu nasilja, a broj prijavljenih incidenata je i dalje niži od ovih podataka.

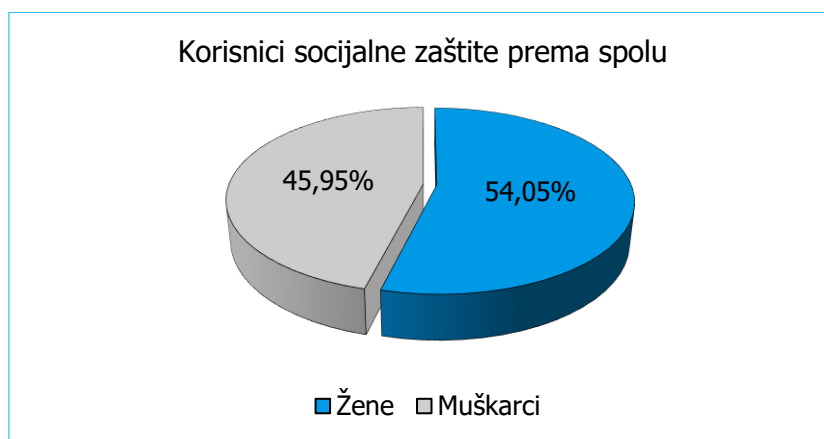
⁷ Strategija razvoja Grada Mostara za period 2022-2027.

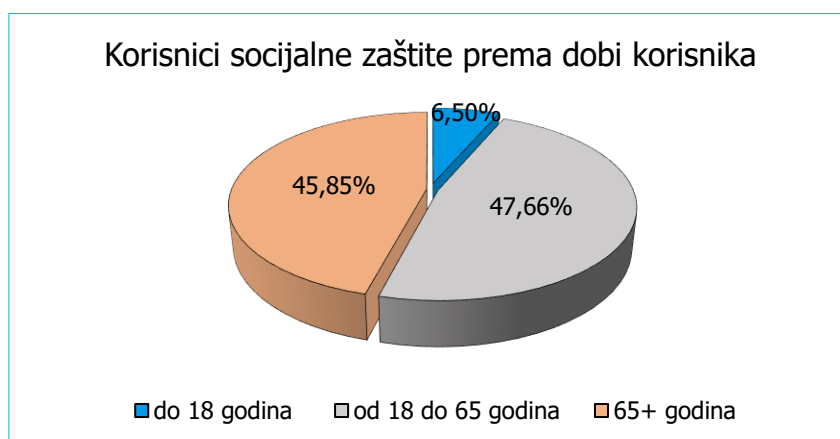
Iz glave XX Krivičnog zakona FBiH u oktobru 2023. godine evidentirano je 13 krivičnih djela, i to: po čl. 217. „Oduzimanje maloljetnika“ – 1 KD (PU Mostar) i po članu 222. "Nasilje u porodici" – 12 KD (PU Mostar -8 i PU Konjic-4).

Odgovornost nadležnih institucija u pogledu postupanja po prijavama za nasilje u porodici je utvrđena Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici („Službene novine Federacije BiH“, broj 20/13). Na području Grada Mostara djeluju četiri ustanove socijalne zaštite („Centar za stara i iznemogla lica/osobe Mostar, „Dječiji dom Mostar, Pučka kuhinja Mostar, Crveni križ Grada Mostara, Centar za socijalni rad Grada Mostara) kao i Sigurna kuća u okviru Udruženja „Žena BiH“ u Mostaru.

Prema podacima Centra za socijalnu zaštitu Grada Mostara, korisnika socijalne zaštite je 4524 od čega je 2445 osoba ženskog spola i 2079 osoba muškog spola.

Izvor: Administrativni podaci Grada Mostara

Izvor: Administrativni podaci Grada Mostara

VRSTA SOCIJALNE ZAŠTITE	BROJ KORISNIKA
Jednokratna i izvanredna novčana pomoć	591
Stalna novčana pomoć	29
Javna i Pučkakuhinja	347
Novčanu naknadu osobama sa smetnjama u psihofizičkom razvoju osposobljenim za rad za određena zanimanja, za vrijeme dok čekaju na zaposlenje	121
Usluge besplatnog gradskog prijevoza za učenike srednjih škola iz socijalno ugroženih porodica	86
Smještaj punoljetnih osoba u ustanove socijalne zaštite	40
Smještaj maloljetnih osoba u ustanove socijalne zaštite	26
Obavezno zdravstveno osiguranje	445
Civilne žrtve rata	606
Neratna invalidnina	2233

Izvor: Administrativni podaci Grada Mostara

U 2007. godini, je usvojen Kodeks ponašanja – Etički Kodeks kao osnova političkog integriteta izabраних zvaničnika Grada Mostara. Cilj usvajanja ovakvog definisanje okvir etičkih principa ponašanja lokalnih izabраних zvaničnika, prilagođen postojećem propisima i zakonima.

U mjesecu maju 2023. godine je usvojen Protokol o postupanju institucija u slučaju nasilja u porodici za područje HNK.

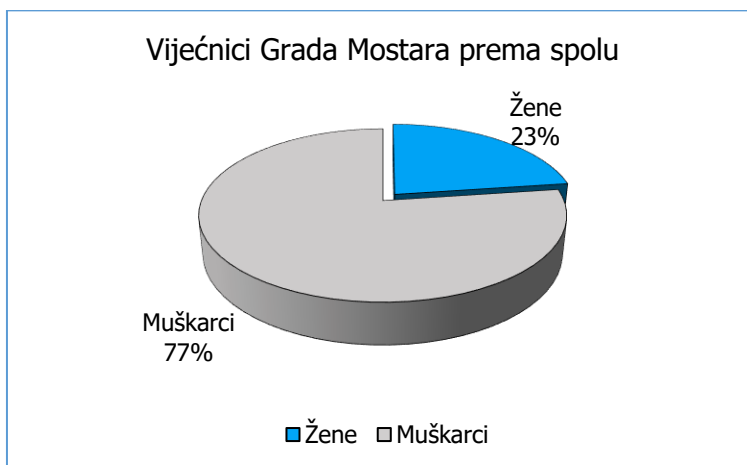
Javni život

Stanje ravnopravnosti spolova u oblasti javnog života se prvenstveno sagledava kroz ravnopravnu zastupljenost žena i muškaraca na pozicijama donošenja odluka. Prema podacima Međuparlamentarne unije (IPU), kojim je utvrđen procenat političke participacije žena u državnim parlamentima, BiH se nalazi na 79 mjestu od ukupno 189 država za koje se prikupljaju podaci u ovoj bazi.

Bosna i Hercegovina je 1998. godine uvela kvotu za manje zastupljeni spol kao mjeru za osiguravanje jednakog učešća žena i muškaraca u zakonodavnim tijelima na svim nivoima vlasti. Ova kvota je definirana članom 4.19 Izbornog zakona koji se odnosi se na minimalnu zastupljenost oba spola na listama kandidata od 40% sa utvrđenim rasporedom na listi za manje zastupljeni spol. Kvota se dosljedno provodi, međutim brojna istraživanja pokazuju da biračko tijelo svojim glasovima prednost daje osobama muškog spola.

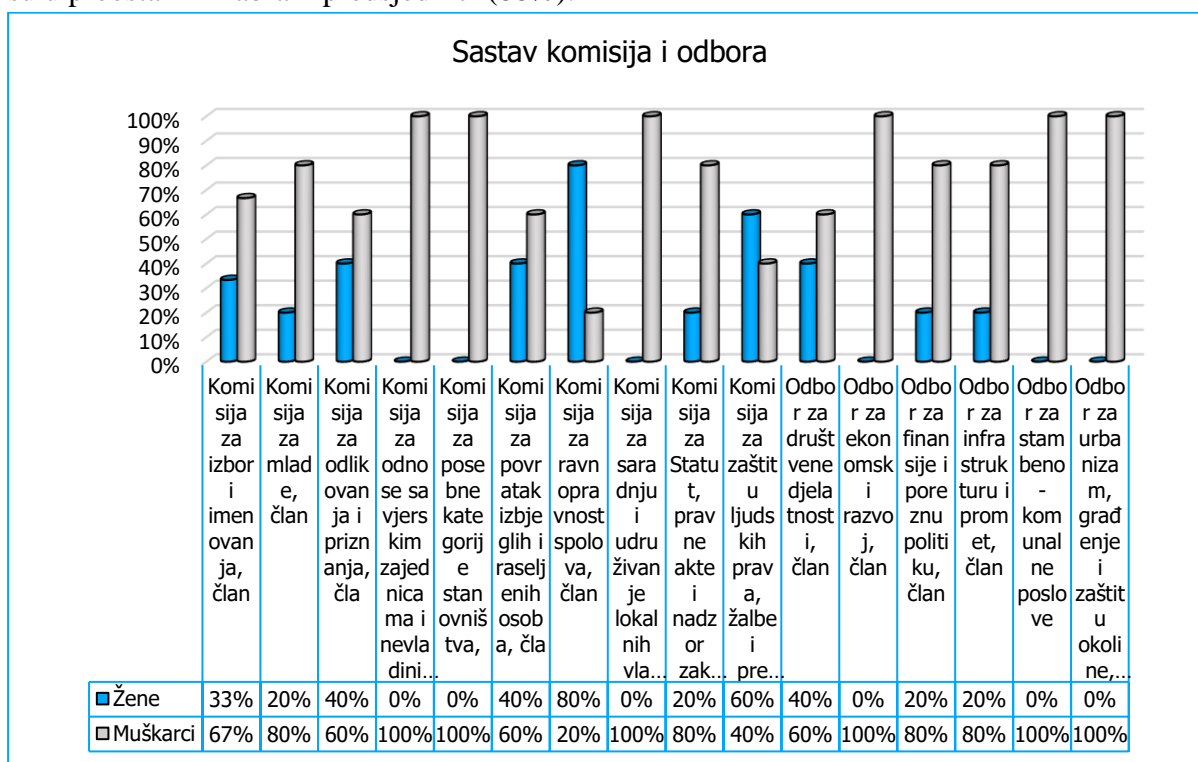
Žene su manje zastupljeni spol na mjestima odlučivanja u politici, a posebno u zakonodavnim tijelima na svim nivoima vlasti. U zakonodavnim tijelima lokalnih samouprava u BiH prosječna zastupljenost žena iznosi ispod 18%. U tom smislu stanje nakon Lokalnih izbora 2020. godine u Gradskom vijeću Grada Mostara je ispod prosjeka za BiH. Žene su i dalje manje zastupljeni spol (zastupljene manje od 40%).

Gender akcijski plan Grada Mostara za period 2023 – 2027.

Izvor: Administrativni podaci Grada Mostara

Dok je mogućnost uticaja gradskih organa na rezultate izbora ograničena, uticaj na sastav gradskih komisija je veći. Trenutno učešće osoba muškog i ženskog spola u ovim komisijama i odborima iznosi 76% osoba muškog spola i 24% osoba ženskog spola. I dalje postoje komisije u kojima su žene ili muškarci podzastupljeni, a u prosjeku nije ispunjen ni minimalni prag zastupljenosti od 40%. Od 16 komisija i odbora, u njih 2 su izabrane predsjednice (13%), dok su u preostalim izabrani predsjednici (88%).

Izvor: Web stranice Grada Mostara

IV Struktura Gender akcionog plana Grada Mostara

U skladu sa prethodnom analizom stanja ravnopravnosti u Gradu Mostaru i pregleda provođenja obaveza iz Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini jasno je da je donošenje Gender akcijskog plana Grada Mostara optimalan pristup.

U odnosu na te analize struktura Gender akcijskog plana Grada Mostara za period 2023. – 2027. godine odražava trenutno stanje ravnopravnosti spolova i institucionalizacije ravnopravnosti spolova i sadrži tri srednjeročna cilja te u okviru svakog cilja rezultate koji se planiraju postići i to:

Srednjeročni cilj 1.

- Gradsko vijeće i gradske službe djeluju za ravnopravnost spolova

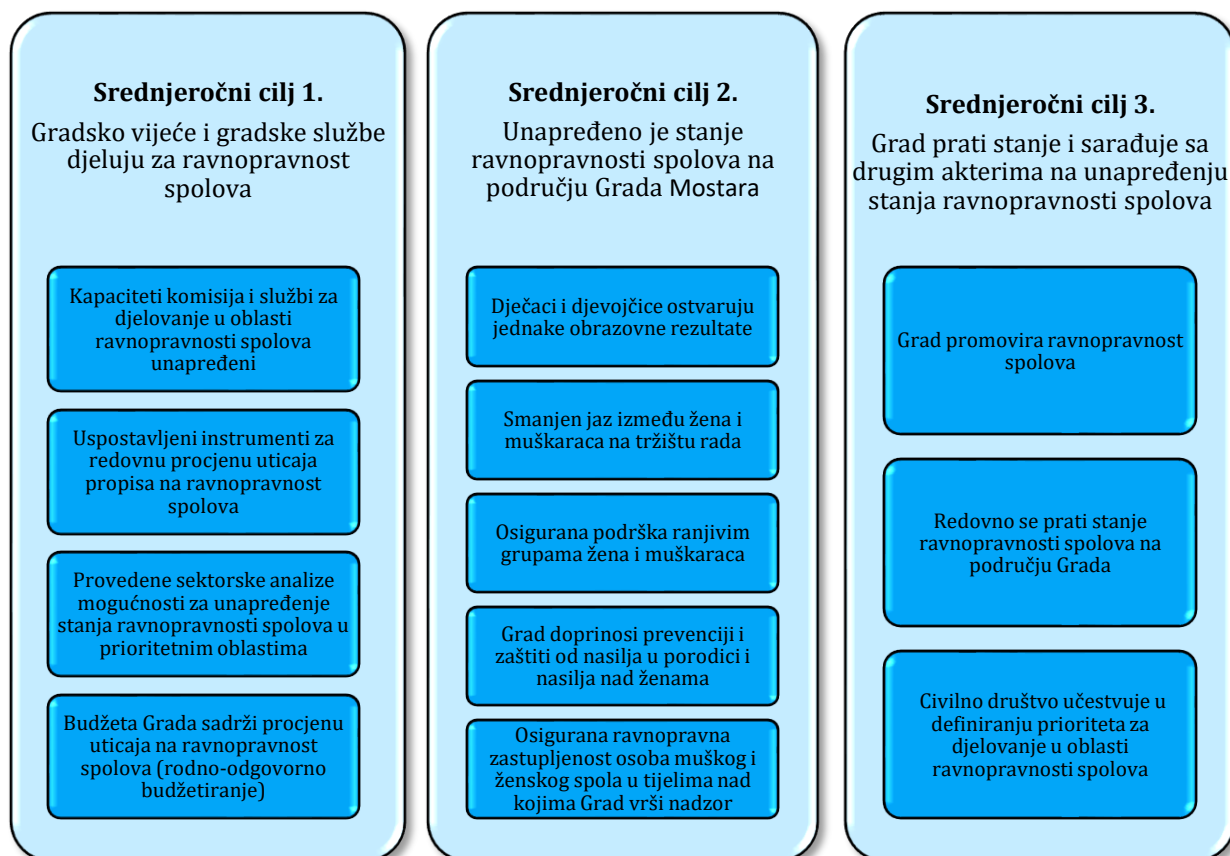
Srednjeročni cilj 2.

- Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Mostara

Srednjeročni cilj 3.

- Grad prati stanje i saraduje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova

Struktura Gender akcijskog plana Grada Mostara je prikazana shematski ispod dok je detaljno prikazana u matrici logičkog okvira u narednom dijelu dokumenta: Ciljevi i aktivnosti Gender akcijskog plana Grada Mostara za period 2023. – 2027. godina.

V Ciljevi i aktivnosti Gender akcionog plana Grada Mostara za period 2023 – 2027. godine

CILJ: Grad Mostar zastupa i promovira ravnopravno spolova

Srednjoročni cilj 1: Gradsko vijeće i Gradske službe djeluju za ravnopravnost spolova

Očekivani rezultati	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Status	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirana sredstva
1.1. Kapaciteti komisija i službi za djelovanje u oblasti ravnopravnosti spolova unapređeni	Obuke na temu ravnopravnosti spolova i diskriminacije na osnovu spola	Komisija za ravnopravnost spolova	Održane dvije obuke za Komisiju za ravnopravnost spolova i predstavnike službi	Februar 2025.	Budžet Grada i partnerstvo	Faz realizacije,	Održane 2 obuke po 20 osoba	Održane 2 obuke po 20 osoba	Izbor novih članova članica Komisije analiza potreba za rad	Održana obuka novoizabranim članovima/cama Komisije	Izrađeni standardi djelovanja Komisije	1.000 KM i uz podršku UN Women
	Utvrđeni instrumenti za djelovanje u oblasti ravnopravnosti spolova unapređeni	Komisija za ravnopravnost spolova Kabinet gradonačelnika	Utvrđena metodologija za procjenu uticaja propisa Utvrđena metodologija za analizu uticaja plana i budžeta	Januar 2025.	Budžet grada i partnerstvo			Utvrđena metodologija	Na 50% propisa urađena procjena	Na 70% propisa urađena procjena	Na 80% propisa urađena procjena	1.000 KM za eksperta

CILJ: Grad Mostar zastupa i promovise ravnopravno spolova**Srednjoročni cilj 1: Gradsko vijeće i Gradske službe djeluju za ravnopravnost spolova**

Očekivani rezultati	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Status	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirana sredstva
1.2. Uspostavljen i instrumenti za redovnu procjenu uticaja propisa na ravnopravnost spolova	Provedene obuke za ključne Komisije i Gradske službe	Komisija za ravnopravnost spolova Kabinet gradonačelnika	Kapaciteti nadležnih službi Grada omogućuju primjenu metodologije za procjenu uticaja propisa i metodologije za analizu uticaja plana i budžeta	Mart 2025.	Redovna sredstva	U fazi realizacije,	Održane 2 obuke po 20 osoba	-	-	-	-	1.000 KM i uz podršku UN Women
1.3. Provedene sektorske analize mogućnosti za unapređenje stanja ravnopravnosti spolova u prioritetnim oblastima	Analiza dostupnosti administrativnih podataka razvrstanih po spolu	Gradske službe	Analiza o dostupnosti o administrativnih podataka razvrstanih po spolu dostavljena Komisiji sa prijedlogom prioriteta za unapređenje	Mart 2025.	Redovna sredstva			Izvršena analiza				Sredstva nisu potrebna

CILJ: Grad Mostar zastupa i promovise ravnopravno spolova**Srednjoročni cilj 1: Gradsko vijeće i Gradske službe djeluju za ravnopravnost spolova**

Očekivani rezultati	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Status	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirana sredstva
				2027. godina	Redovna sredstva							
	Unapređene administrativne baze podataka	Gradske službe	% utvrđenih baza koji je unapređen	2027. godina	Redovna sredstva				Najmanje 30%	Najmanje 50%	Najmanje 70%	Sredstva nisu potrebna
1.4. Budžet Grada sadrži procjenu uticaja na ravnopravnost spolova (rodno-odgovorno budžetiranje)	Nadležne službe na osnovu analiza stanja u obrazloženju prijedloga Budžeta procijenile uticaj na (ne)ravnopravnost spolova kroz budžetske programe	Gradske službe, primarno Služba za budžet i finansije	% oblasti koji sadrži procjenu uticaja na ravnopravnost spolova (rodno-odgovorno budžetiranje)	Kontinuirano	Redovna sredstva				Najmanje 20%	Najmanje 40%	Najmanje 50%	Sredstva nisu potrebna
	Izveštaj o izvršenju Budžeta Grada Mostara sadrži	Služba za budžet i finansije	% oblasti koji sadrži procjenu uticaja na ravnopravnost spolova (rodno-	Kontinuirano	Redovna sredstva				Izveštaj sadrži informacije	Izveštaj sadrži informacije	Izveštaj sadrži informacije	Sredstva nisu potrebna

CILJ: Grad Mostar zastupa i promovise ravnopravno spolova

Srednjoročni cilj 1: Gradsko vijeće i Gradske službe djeluju za ravnopravnost spolova

Očekivani rezultati	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Status	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirana sredstva
	informacije o uticaju na (ne)ravnopravnost spolova kroz budžetske programe		odgovorno budžetiranje)									
	Sredstva za provođenje Gender akcijskog plana Grada Mostara su planirana u budžetu	Kabinet gradonačelnika i gradske službe	% aktivnosti po godinama za koji su odvojena sredstva	Kontinuirano	Redovna sredstva			Najmanje 10.000 KM	Najmanje 10.000 KM	Najmanje 10.000 KM	Najmanje 10.000 KM	10.000 KM godišnjem nivou

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Mostara

Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Status	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirana sredstva
2.1. Dječaci i djevojčice ostvaruju jednake obrazovne rezultate	Promocija učešća djevojčica i dječaka u oblasti obrazovanja u kojima su manje zastupljeni	Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport	Izrađen i provodi se program promocije u saradnji sa osnovnim školama i drugim servisima	Maj 2025. godine i kontinuirano	Redovna sredstva							Sredstva nisu potrebna
	Promocija učešća ravnopravnog učešća djevojčica i dječaka u obrazovanju u IKT-u	Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport	Izrađen i provodi se program promocije u saradnji sa osnovnim školama i drugim servisima	Maj 2025. godine	Redovna sredstva			Najmanje 1 aktivnost	Najmanje 1 aktivnost	Najmanje 1 aktivnost	Najmanje 1 aktivnost	Sredstva nisu potrebna
	Izvršiti analizu uticaja dodijeljenih stipendija za učenike i učenica (ne)ravnopravnost spolova i (po potrebi) izmijeniti kriterije dodjele	Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport	Analiza izrađena i dostavljena Komisiji za ravnopravnost spolova sa preporukama	Septembar 2024. godine	Redovna sredstva			Izvršena analiza	Izmijenjeni kriteriji (po potrebi)			

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Mostara

Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Status	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirana sredstva
2.2. Smanjen jaz između žena i muškaraca na tržištu rada	Analizirati razloge manje stope zaposlenosti i veće stope nezaposlenosti žena na području grada	Gradske službe	Analiza izrađena i dostavljena Komisiji za ravnopravnost spolova sa preporukama	Decembar 2024. godine	Redovna sredstva			Izrađena analiza				1.000 KM
	Kreirati programe podrške nezaposlenim ženama kroz korištenje mjera aktivne politike zapošljavanja	Gradske službe	Izrađen program podrške	2024. – 2027. godina	Budžet Grada i partnerstvo				Provode se mjere	Provode se mjere	Provode se mjere	Sredstva nisu potrebna
	Analizirati mogućnosti za unapređenje kapaciteta predškolskih ustanova	Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport	Analiza izrađena i dostavljena Komisiji sa preporukama	Januar 2024. godine	Redovna sredstva		Sredstva planirana u budžetu za 2024.	Sufinansiranje privatnih PU	Sufinansiranje privatnih PU	Sufinansiranje privatnih PU	Sufinansiranje privatnih PU	Najmanje 10.000 KM godišnjem nivou

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Mostara

Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Status	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirana sredstva
2.3. Osigurana podrška ranjivim grupama žena i muškaraca	Osigurati finansijsku podršku porodicama sa novorođenom djecom koja su u teškom finansijskom stanju	Služba za socijalne i stambene poslove, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice, Centar za socijalni rad Grada Mostara, Vlada HNK	Nastaviti sa osiguravanje redovnu podrške porodicama sa novorođenom djecom koja su u teškom finansijskom stanju	Kontinuirano	Redovna sredstva		Planirana sredstva za 2024.godinu	Osigurana jednokratna pomoć	Osigurana jednokratna pomoć	Osigurana jednokratna pomoć	Osigurana jednokratna pomoć	Sufinansiranje u iznosu do 10.000 KM na godinu
2.4. Grad doprinosi prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici i nasilja nad ženama	Doprinos prevenciji nasilja nad ženama i nasilja u porodici obilježavanjem Međunarodna kampanja 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja (25.11. – 10.12.)	Komisija za ravnopravnost spolova	Grad se pridružio kampanji	Kontinuirano	Redovna sredstva		Najmanje jedna aktivnost u okviru Kampanje 16 dana	Najmanje jedna aktivnost u okviru Kampanje 16 dana	Najmanje jedna aktivnost u okviru Kampanje 16 dana	Najmanje jedna aktivnost u okviru Kampanje 16 dana	Najmanje jedna aktivnost u okviru Kampanje 16 dana	1.000 KM po godini

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Mostara

Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Status	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirana sredstva
	Redovno razmatranje izvještaja o nasilju u porodici Službe socijalne zaštite Grada Mostara	Komisija ravnopravnost spolova i Odjel za društvene djelatnosti	Izvještaj raspravljen sa ključnim akterima i usvojene preporuke za djelovanje	Jednom godišnje	Redovna sredstva			Najmanje 1 godišnje	Najmanje 1 godišnje	Najmanje 1 godišnje	Najmanje 1 godišnje	Sredstva nisu potrebna
	Organizovati obuke na temu seksualnog uznemiravanja za Komisija za ravnopravnost spolova i Etičku komisiju	Komisija za ravnopravnost spolova	Članovi i članice komisije mogu prepoznati i odgovoriti na seksualno uznemiravanje u skladu sa Kodeksom ponašanja kao osnov političkog integriteta izabраних званиčnika Grada Mostara	U toku 2024. godine	Budžet Grada i partnerstvo			Obuka organizovana				Partnerska podrška UN Women
	Izraditi Smjernice za prevenciju i zaštitu od seksualnog uznemiravanja i	Kabinet gradonačelnika i Gradske službe	U skladu sa postojećim praksama u BiH izrađene Smjernice	Kraj 2024. godine	Redovna sredstva			Izrađene Smjernice	Provode se aktivnosti u	Provode se aktivnosti u	Provode se aktivnosti u skladu sa Smjericama	1.000 KM

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Mostara

Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Status	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirana sredstva
2.5. Osigurana ravnopravna zastupljenost osoba muškog i ženskog spola u tijelima nad kojima Grad vrši nadzor	uznemiravanja na osnovu spola Grada Mostara											
	Analizirati uzroke podzastupljenost žene u Savjetima mjesnih zajednica Grada	Gradske službe	Analiza izrađena sa prijedlogom mjera	Kraj 2024. godine	Redovna sredstva			Izrađane analiza i prijedlog mjera				Sredstva nisu potrebna
	Osigurati ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim komisijama Grada uključujući i predsjednike/ce komisija	Gradsko vijeće/ Gradske službe	Muškarci i žene zastupljeni sa najmanje 40% u svim komisija koje osnivaju tijela Grada	Kontinuirano	Redovna sredstva				Proveden mjere			Sredstva nisu potrebna

Srednjoročni cilj 3: Grad prati stanje i saraduje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova

Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Status	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirana sredstva
3.1. Grad promovira ravnopravnost spolova	Utvrđen je Program obilježavanja dana od značaja za ravnopravnost spolova	Komisija za ravnopravnost spolova Kabinet gradonačelnika	Obilježavaju se 8. mart „Međunarodni dan žena“, Međunarodna kampanja 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja (25.11. – 10.12.), Međunarodni dan žena u IKT-u, 19.11. Međunarodni dan muškaraca i drugi	Oktober 2024. godine	Budžet grada i partnerstvo			Utvrđen program obilježavanja	Utvrđen program obilježavanja	Utvrđen program obilježavanja	Utvrđen program obilježavanja	
	Promotivni materijali o ciljevima Gender akcijskog plana Grada Mostara su dostupni na web stranici i u šalter salama	Kabinet/ Gradaske službe i Komisija za ravnopravnost spolova	Broj izrađenih materijala	Oktober 2024. godine	Budžet Grada i partnerstvo			Izrađeni materijali				

Srednjoročni cilj 3: Grad prati stanje i saraduje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova

Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Status	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirana sredstva
3.2. Redovno se prati stanje ravnopravnosti spolova na području Grada	Komisija za ljudska prava i slobode organizuje sjednice sa ciljem praćenja provođenja (monitoring) Gender akcijskog plana	Komisija za ravnopravnost spolova i gradske službe	Održana polugodišnja i godišnja sjednica na kojoj je razmotren napredak i utvrđeni prioriteti za naredni period	Maj i Ddecembar svake godine	Redovna sredstva			Najmanje 2 sjednice Komisije	Najmanje 2 sjednice Komisije	Najmanje 2 sjednice Komisije	Najmanje 2 sjednice Komisije	Sredstva nisu potrebna
	Gradsko vijeće razmatra izvještaj o provođenju Gender akcijskog plana	Gradsko vijeće	Usvojen izvještaj i doneseni zaključci o prioritetima	Februar svake godine	Redovna sredstva			Usvojen izvještaj	Usvojen izvještaj	Usvojen izvještaj	Usvojen izvještaj	Sredstva nisu potrebna
	Izvršiti procjenu (evaluaciju) provođenja Gender akcijskog plana kao osnovu za izradu narednog Gender akcijskog plana	Komisija za ravnopravnost spolova, Komisija za ljudska prava i slobode i Komisija za saradnju sa nevladinim organizacijama i mladima	Izvršena procjena provođenja Gender akcijskog plana		Juni 2027. godine	Budžet Grada i partnerstvo						Ugovorena i provedena evaluacija

Srednjoročni cilj 3: Grad prati stanje i saraduje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova

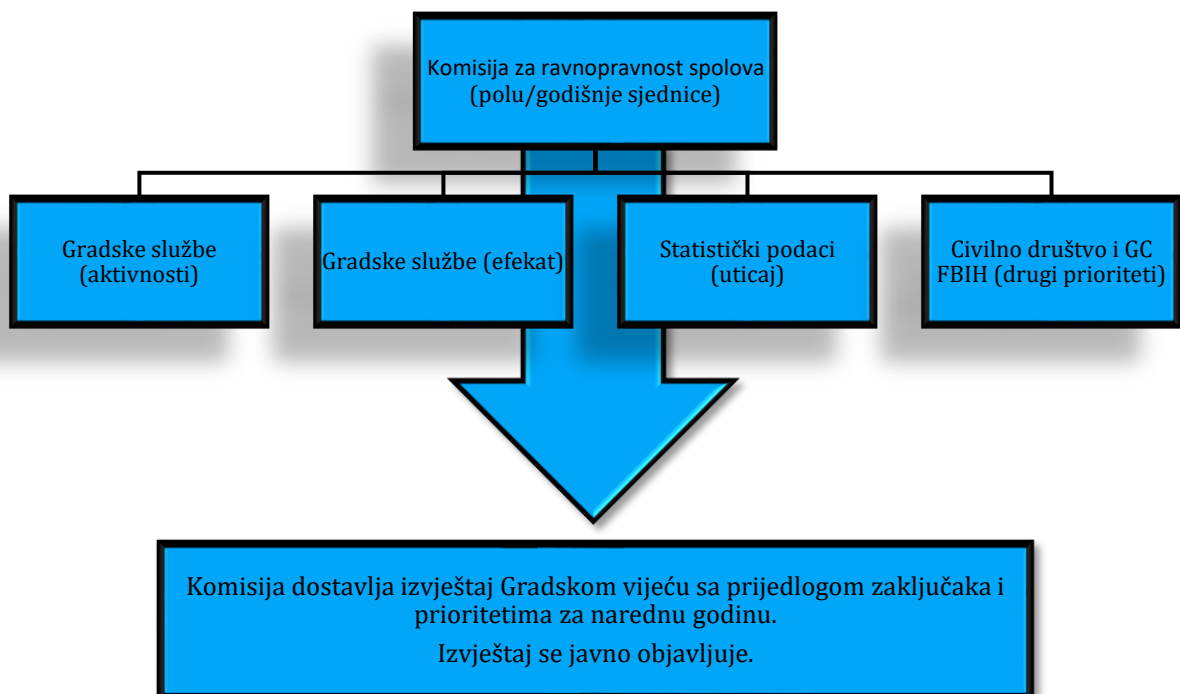
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Status	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirana sredstva
3.3. Civilno društvo učestvuje u definiranju prioriteta za djelovanje u oblasti ravnopravnosti spolova	Utvrđen je spisak organizacija civilnog društva i pojedinaca koje se bave ravnopravnošću spolova	Gradske službe/ Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport	Spisak dostupan svim općinskim tijelima i na web stranici Grada	Početak 2024. godine	Redovna sredstva			Utvrđen spisak				Sredstva nisu potrebna
	Organizira se tematska sjednica sa civilnim društvom sa ciljem definiranja prioriteta u oblasti ravnopravnosti spolova	Komisija za ravnopravnost spolova, Komisija za ljudska prava i slobode i Komisija za saradnju sa nevladinim organizacijama i mladima	Tokom tematske sjednice prikupljeni prijedlozi civilnog društva u pogledu prioriteta	Oktobar svake godine	Redovna sredstva			Najmanje jedna tematska sjednica	Najmanje jedna tematska sjednica	Najmanje jedna tematska sjednica	Najmanje jedna tematska sjednica	

VI Monitoring i evaluacija Gender akcionog plana Grada Mostara

Osnovni mehanizam praćenja provedbe Gender akcionog plana Grada Mostara jeste Tim koji imenuje Gradonačelnik za koordinaciju i praćenje provođenja GAP te nadzor koji provodi Komisija za ravnopravnost spolova. Zadatak Komisije je da prati aktivnosti provedbe, prikupljanja informacija koje su potrebne za analizu ostvarenih ciljeva i rezultata i osiguraju ostvarenje rezultata aktivnosti navedenih u dokumentu. Nadzor nad provedbom pratit će se organizacijom sjednica za nadzor svakih šest mjeseci kojom prilikom će nadležna tijela i službe Komisiji će redovno i sistematski dostavljati informacije o provedbi. Pored toga Komisija će jednom godišnje informisati Gradsko vijeće Grada Mostara i sve ključne aktere uključene u implementaciju aktivnosti o ostvareni rezultatima te će predlagati Gradskom vijeću odgovarajuće zaključke.

VII Osnovni pojmovi i definicije ravnopravnosti spolova

Diskriminacija po osnovu spola je svako stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe ili grupe osoba zasnovano na spolu zbog kojeg se osobama ili grupi osoba otežava ili negira priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava ili sloboda.

Direktna diskriminacija po osnovu spola postoji kada je osoba ili grupa osoba bila tretirana, tretira se ili može biti tretirana nepovoljnije u odnosu na drugu osobu ili grupu osoba u istoj ili sličnoj situaciji.

Indirektna diskriminacija po osnovu spola postoji kada prividno neutralna pravna norma, kriterij ili praksa jednaka za sve je dovela, dovodi ili bi mogla dovesti u nepovoljniji položaj osobu ili grupu osoba jednog spola u poređenju sa osobom ili grupom osoba drugog spola.

Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje po osnovu spola kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba i stvoriti zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje, ili kojim se postiže takav učinak.

Seksualno uznemiravanje je svaki neželjeni oblik verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba, ili kojim se postiže takav učinak, naročito kad to ponašanje stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Nasilje po osnovu spola je svako djelovanje kojim se nanosi ili može biti nanijeta fizička, psihička, seksualna ili ekonomska šteta ili patnja, kao i prijetnja takvim djelovanjem koje sputava osobu ili grupu osoba da uživa u svojim ljudskim pravima i slobodama u javnoj i privatnoj sferi života.

Nasilje po osnovu spola uključuje, ali se ne ograničava, na

- a. nasilje koje se dešava u porodici ili domaćinstvu;
- b. nasilje koje se dešava u široj zajednici;
- c. nasilje koje počinu ili tolerišu organi vlasti i drugi ovlašteni organi i pojedinci;
- d. nasilje po osnovu spola u slučaju oružanih sukoba.

Viktimizacija je oblik diskriminacije koji postoji kada se osoba ili grupa osoba dovede u nepovoljniji položaj zbog: odbijanja naloga za diskriminatornim postupanjem, prijave diskriminacije, svjedočenja u postupku zaštite od diskriminacije na osnovu spola, ili ako je na bilo koji drugi način osoba sudjelovala u postupku vođenom povodom diskriminacije na osnovu spola.

Spol predstavlja biološke i psihološke karakteristike po kojima se razlikuju osobe muškog i ženskog spola.

Gender/rod predstavlja sociološki i kulturološki uvjetovanu razliku između osoba muškog i ženskog spola i odnosi se na sve uloge i osobine koje nisu uvjetovane ili određene isključivo

prirodnim ili biološkim faktorima, nego su prije proizvod normi, prakse, običaja i tradicije, i kroz vrijeme su promjenljivi.

Ravnopravnost spolova znači da su osobe muškog i ženskog spola jednako prisutne u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

Jednak tretman svih osoba muškog i ženskog spola podrazumijeva osiguranje odsustva diskriminacije po osnovu spola.

Jednake mogućnosti svih osoba bez obzira na spol podrazumijeva odsustvo prepreka za ekonomsko, političko i društveno sudjelovanje po osnovu spola.

Diskriminacija u jeziku postoji kada se koristi isključivo jedan gramatički rod kao generički pojam.

Institucionalni mehanizmi za jednakopravnost spolova predstavljaju tijela koja su uspostavljena od nadležnih zakonodavnih, izvršnih i organa uprave svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini radi provođenja Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, koordiniranja i realizacije programskih ciljeva iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine i osiguranja provođenja međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.

Rodno senzitivno ili odgovorno budžetiranje je neophodno sredstvo koje podrazumijeva poštivanje načela ravnopravnosti spolova tokom pripreme budžeta, te raspodjele i dodjele finansijskih resursa. Rodno budžetiranje predstavlja sagledavanje javnih politika na svim nivoima budžetskog procesa i restrukturiranje prihoda i rashoda kako bi se uzele u obzir potrebe i prioritete različitih grupa žena i muškaraca imajući u vidu njihove različite uloge u porodici, ekonomiji i društvu. Rodno budžetiranje uključuje dva osnovna koraka: rodnu analizu budžeta i njeno provođenje kroz preraspodjelu budžeta. Rodnom analizom budžeta razvrstavaju se troškovi i prihodi naspram njihovog različitog utjecaja na žene i muškarce i time se uočavaju mjesta gdje su sakupljanje i distribucija državnog novca nepravedni.